

2. ПЕДАГОГІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД

Тетяна Олексіївна Журавель,
педагог Дніпропетровського обласного
медичного ліцею-інтернату «Дніпро»,
м. Дніпропетровськ, Україна

Вікторія Валеріївна Зюзь,
педагог Дніпропетровського обласного
медичного ліцею-інтернату «Дніпро»,
м. Дніпропетровськ, Україна

УДК 37.015.31

ПОШУК ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ

В статье рассматриваются результаты поиска качеств, которые влияют на развитие креативности учащихся медицинского лицея-интерната «Днепр», среди которых уровень умственного развития и успеваемость по профильным естественным предметам для ученого заведения.

Авторы пытаются найти результативный фактор, который является влияющим при формировании творчески одаренной ученической молодежи.

Ключевые слова: *одарённость интеллектуальная, академическая, креативное творчество, потенциал личности, профильное обучение*

In this article are considered results of research of factors, which have influence on creativity development of medical lyceum- internat «Dnypro» students, through which – intellectual development level and success rate in profile subjects of this institution.

Authors make a try to find effective factor which is influantive in forming of creative gifted youth.

Key words: *giftedness, intellectual, academic, creative giftedness, creative potential of person, profile education.*

Сучасний розвиток світової цивілізації характеризується швидкими темпами впровадження нових інформаційних технологій та процесів глобалізації. За таких умов успіху досягають ті держави, які мають висококваліфіковані кадри у високотехнологічних галузях виробництва. Прогрес галузей людської діяльності залежить від людей, які нестандартно сприймають навколишній світ, надзвичайно діяльні, енергійні, працездатні і можуть досягати в обраній ними сфері діяльності високих результатів. Отже, на передній план у державній політиці виходить проблема обдарованості, творчості, інтелекту, визначаючи пошук, навчання і виховання обдарованих дітей та молоді, стимулювання творчої праці, захист талантів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що дослідженню проблеми обдарованості надається належна увага з боку різних авторів, зокрема, таким її аспектам, як проблема індивідуальних відмінностей; визначення підходів до розуміння психологічних основ та структури обдарованості; психологічні концепції інтелекту і творчості; розвиток інтелектуального і творчого потенціалу особистості; виділення сфер та видів обдарованості; розвиток обдарованості на різних вікових етапах; питання виявлення і розвитку обдарованості учнів.

О. Є. Антонова на підставі контент-аналізу поняття «обдарованість» виокремила провідні ознаки, що характеризують його сутність, а саме:

- наявність видатних загальних (спеціальних) здібностей, розвиток яких перевищує середній рівень; якісно своєрідне їх поєднання, що забезпечує успішність виконання одного чи кількох видів діяльності (спільна дія здібностей становить певну структуру, дозволяє компенсувати недостатність окремої здібності за рахунок переважного розвитку інших);

- наявність передумов для розвитку творчих здібностей (креативність), що зумовлює здатність особистості до творчого пошуку, до генерування нових, оригінальних ідей, знаходження нетрадиційних способів розв'язування проблемних ситуацій і задач;

- значний розумовий потенціал або високий інтелектуальний рівень; цілісна індивідуальна характеристика пізнавальних можливостей та здібностей до навчання;

- сукупність задатків, природних даних, які характеризують ступінь прояву та своєрідність природних передумов здібностей;

- наявність зовнішніх та особистісних передумов для визначних досягнень у діяльності; позитивне емоційне ставлення до виконання

- діяльності, що надає їй розвивального характеру;

- розвиток наполегливості, мотивації, спрямованої на розв'язування певних завдань;

- наявність ціннісних змістів індивідуальної свідомості.

Ми є прибічниками визначення поняття обдарованості О.Є. Антонової, яка розглядала її як індивідуальну потенційну своєрідність спадкових (задатки), соціальних (сприятливе соціальне середовище) та особистісних (позитивна «Я»- концепція, наявність відповідних волевих якостей, спрямованості, наполегливості тощо) передумов для розвитку здібностей особистості до рівня вище за умовно «середній», завдяки яким вона може досягнути значних успіхів у певній галузі діяльності.

Виділяють кілька типів обдарованості: *інтелектуальний, академічний, художній, креативний, лідерський, психомоторний або спортивний*. Ми поставили за мету визначити, як співвідносяться інтелектуальний, академічний та креативний типи обдарованості в учнів медичного ліцею-інтернату «Дніпро» і, як навчання у закладі впливає у майбутньому на зміни цих кореляцій.

У дослідженні взяли участь 81 старшокласник – учні 10-х класів. Учні вступили до навчального закладу в 10-й клас з міських (50 осіб) та сільських шкіл області (31 особа), пройшли конкурсний відбір з профільних для медичного ліцею шкільних предметів.

Психодіагностування інтелектуальних здібностей проводилось за допомогою «Шкільного тесту розумового розвитку». Дослідження креативності проводилося за допомогою тесту креативності Торранса. Суб'єктивний метод оцінки творчого потенціалу особистості, пов'язаний із самооцінкою, реалізовано шляхом обстеження за методикою «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості». Академічний

рівень обдарованості досліджувався шляхом аналізу успішності з оволодіння спеціальними знаннями з профільних для ліцею природничих наук (біологія, фізика, хімія), рейтингу успішності за I семестр навчання.

Необхідно зазначити, що інтелектуальний та академічний рівень обдарованості ліцеїстів формувалися у попередніх навчальних закладах, в різних соціальних середовищах (сільські та міські).

Експериментальне дослідження рівня розумового розвитку учнів 10-х класів Дніпропетровського обласного медичного ліцею-інтернату «Дніпро», які щойно вступили до навчального закладу, дозволило встановити, що 39,2% учнів мають середній рівень розвитку, 27,8% – рівень вищий за середній, 20,3% – нижче середнього та по 6,3% припадає на ліцеїстів, що мають високий та низький рівень розумового розвитку (рис. 1).

Рис. 1. Рівень інтелектуальної обдарованості учнів медичного ліцею-інтернату «Дніпро»

В ході дослідження учнів за тестом креативності Торранса у 57% учнів рівень оригінальності за тестом відповідає віковій нормі за Т-шкалою, 24% учнів мають креативність вище норми, а 19% - нижче норми (рис. 2).

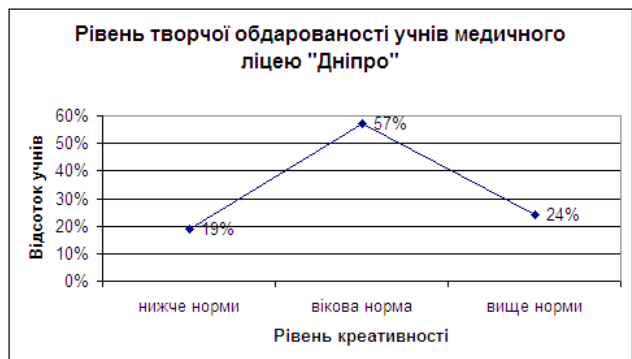

Рис. 2. Рівень творчої обдарованості учнів медичного ліцею «Дніпро»

Отже, можна зробити висновки, що існує розбіжність між об'єктивним визначенням креативності за тестом Торранса, та суб'єктивною оцінкою творчого

потенціалу особистості в бік перебільшення креативних здібностей. Майже кожний ліцеїст вважає себе креативною, творчою особистістю та позитивно оцінює свої здібності і можливості.

За загальними відомостями про успішність у навчанні, учнів медичного ліцею можна розділити на три основні групи: I-а – висока якість навчання (40,5%), II-га – середня (45,6%) та III-я – низька (13,9%) (див. рис. 4).

Рис. 4. Рівень академічної обдарованості учнів медичного ліцею-інтернату «Дніпро»

Результати порівняння креативності та рівня розумового розвитку представлені на рис.5. На графіку видно, що високі показники рівня оригінальності за тестом креативності Торранса корелюють із середнім рівнем розумового розвитку, а при низькому і високому рівнях розумового розвитку показники креативності зменшуються. Тобто залежність має параболічний вигляд.

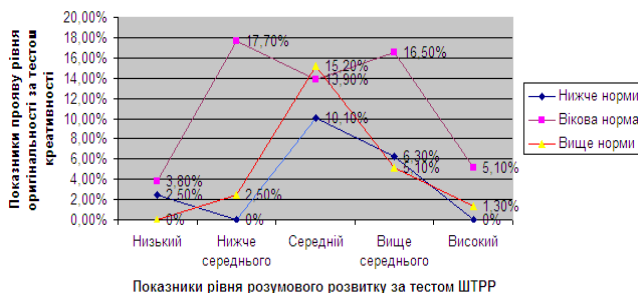

Рис. 5. Зв'язок між інтелектуальним і креативним типом обдарованості

Наведені результати отримані на підставі психологічного діагностування ліцеїстів, які щойно вступили до ліцею, а тому спонукали нас передбачити аналіз того, як буде впливати середовище, умови навчання, виховання, перебування, особливостей дитячого колективу на отриману кореляцію. Адже учні зі схожого соціального середовища мають подібну мотивацію, життєві інтереси, цінності, виховуються у неординарному середовищі.

Ми дослідили кореляцію між інтелектуальним і креативним типами обдарованості серед двох груп учнів - з сільських і міських шкіл області (рис. 6, 7).

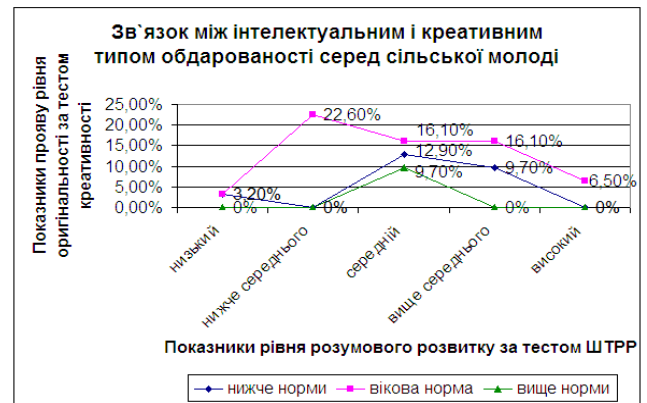

Рис. 6. Кореляція між інтелектуальним і креативним типом обдарованості серед учнів сільських шкіл області

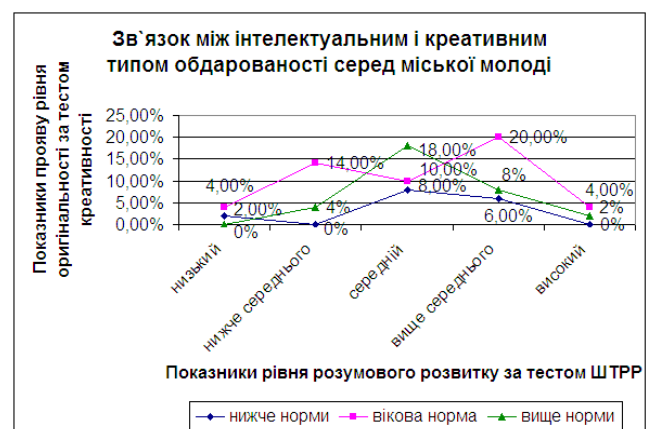

Рис. 7. Кореляція між інтелектуальним і креативним типом обдарованості серед учнів міських шкіл області

Таким чином, для будь-якого розвитку творчих здібностей необхідний певний рівень розумового розвитку, оскільки без якоїсь бази навченості, без хорошої інтелектуальної основи високий розвиток творчих здібностей неможливий. Після досягнення достатньо високого рівня інтелектуальності подальше її збільшення ніяк не позначається на розвитку творчих здібностей; але коли інтелект дуже високий, його стимулювання не вбачається, і залежність цих показників в окремих групах школярів аналогічна до середніх по ліцею.

Аналіз кореляції креативності та успішності з профільних для медичного ліцею предметів наведено у таблиці 2.

Отже, із зростанням рівня успішності зростає і рівень креативності (рис.8).

Таким чином, креативність піддається впливу певних чинників: сума знань, рівень успішності, формування мотивації в отриманні знань є результативними чинниками розвитку креативності.

Узагальнюючи отримані результати дослідження, можна зробити наступні висновки:

– дослідження зв'язку креативності та інтелекту досить суперечливі;

Таблиця 2

Порівняльний аналіз результатів обстеження за тестом креативності та рейтингу успішності ліцеїстів з профільних предметів за II семестр 2011–2012 н.р.

Рейтинг успішності з профільних предметів	Показники прояву рівня оригінальності за тестом креативності		
	Нижче норми	Вікова норма	Вище норми
III (низький рівень успішності)	2,5%	7,8%	3,8%
II (середній рівень успішності)	7,6%	26,6%	7,6%
I (високий рівень успішності)	7,6%	21,5%	12,7%

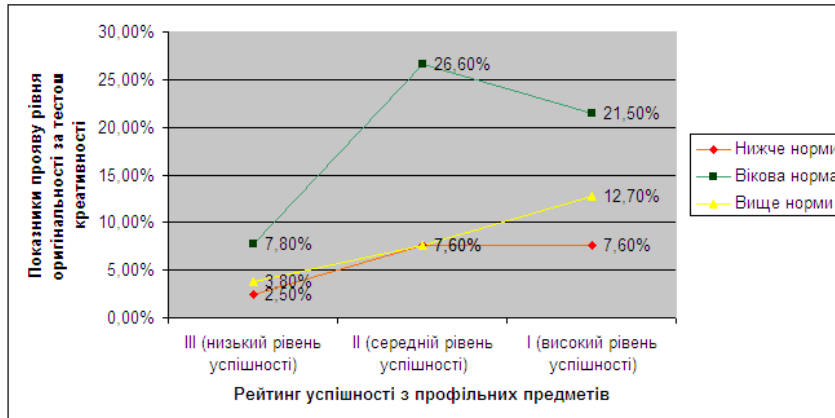

Рис. 8. Зв'язок між креативною та академічною обдарованістю учнів медичного ліцею-інтернату «Дніпро»

– для будь-якого розвитку творчих здібностей необхідний певний рівень розумового розвитку, оскільки без певної бази навченості, без достатньої інтелектуальної основи високий розвиток творчих здібностей неможливий;

– після досягнення певного рівня інтелектуальності подальше її збільшення не позначається на розвитку творчих здібностей; але коли інтелект дуже високий, як і у випадку недостатнього розвитку, створюється перешкода для нормального розвитку творчих здібностей і зв'язок знову стає негативним.

Отже, кореляція між інтелектуальністю і креативністю є, але має досить непростий, параболічний вигляд.

Таким чином, творчий потенціал особистості учня характеризує здібність творчо розв'язувати проблеми у навчальній і навчально-професійній діяльності, а також в різних сферах життя (особистісній, соціальній, професійній).

В системі освіти творчі можливості, закладено природою у кожній людині, мають бути розвинені та педагогічно скориговані, навчальний заклад має закласти підґрунтя розвитку творчого потенціалу особистості та визначити сталий напрямок цього процесу.

Використані літературні джерела

1. Банькова С. Проблема навчання і виховання творчої, соціально активної особистості. // Завуч, 2009 р. – № 23–24. – С. 41–43.
2. Горай Ю., Гетманська М. Творчі здібності та обдарованість. // Психолог, 2006 р. – № 25–28. – С. 54–57.
3. Дмитренко Г. Розвиток творчого потенціалу. Практикум. / Психолог, 2006 р. – № 14. – С. 20–24.
4. Завуч. Спецвипуск. Механізми інтелектуального розвитку. 2005 р.. – № 16.
5. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб: Питер, 2009. – 448с.
6. Полякова Г. Розвиток творчого потенціалу учнів засобами групової роботи на уроці. // Психолог, 2006 р. – № 13. – С. 10–13.
7. Романовська Д. Методи та прийоми стимулювання творчої активності учнів. // Психолог, 2006 р. – № 11. – С. 13–16.
8. Слободянюк Л., Прокопова Т. Психолого-педагогічний супровід обдарованих і здібних дітей. // Завуч, 2009 р. – № 23–24. – С. 46–53.
9. Третяк Т. М. Конструктивне мислення в структурі творчого потенціалу особистості. // Практична психологія та соціальна робота, 2006 р. – № 1. – С. 18–21.
10. Фурман А. В. Психодіагностика інтелекту в системі диференціації навчання: Книга для вчителя. / А. В. Фурман. – К.: Освіта, 1993. – 224 с.